

Antoni Llull, un altre «bruixat» per la llengua

Gabriel Barceló

Antoni Llull Martí nasqué a Manacor (Mallorca) l'any 1935. Les adverses circumstàncies de la llarguissima postguerra feren que hagués de deixar l'escola prematurament i hagués de treballar en diversos oficis a la seva ciutat natal fins que, acabat el servei militar, gràcies als seus coneixements d'anglès i francès, començà a treballar en el *handling* davions a l'Aeroport de Palma i, simultàniament, a l'oficina d'una empresa comercial dedicada a la venda de joieria i bijuteria i articles de regal, en la qual tenia a càrrec seu la correspondència amb clients estrangers. Les seves activitats, per tant, res no tingueren, en principi, a veure amb la promoció i ensenyament del català, tot i que, amb el temps, arribaria fer coses ben notables, com es fa pales en la conversa que hem mantingut a casa seva i que ac reproduïm.

Toni, bon dia. Aquest embruixament per mossèn Alcover, d'on et ve?

Des que era quasi un infant, perquè jo vaig aprendre de llegir el català de Mallorca i puc dir que «a llegir», en els toms de rondalles de mossèn Alcover. A casa nostra n'hi havia alguns toms,

que devia haver comprat mon pare, i pocs llibres més. Entre els sis i els vuit o nou anys, els vaig llegir tots unes quantes vegades, abans de començar a llegir coses en castellà.

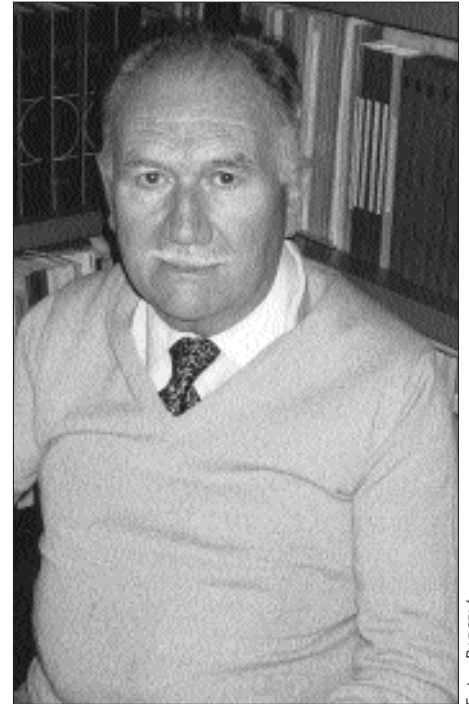
Com eixí aquesta inclinació i estima per conèixer l'autor del Diccionari?

Quan tenia uns deu o onze anys, a la biblioteca pública que la Caixa de Pensions («La Caixa», que en diuen ara) tenia a Manacor, vaig descobrir el primer tom del *Diccionari català-valencià-balear*. Vaig llegir-ne la introducció i vaig adonar-me d'allò que era la nostra llengua i de la seva identitat amb la catalana, cosa que ningú no m'havia explicat mai. Alguns anys després, quan en tenia quinze o setze, vaig descobrir, a Can Rotger, aquella llibreria de devora sa Bassa, en un munt de llibres que tenien a un racó, quasi abandonats, un exemplar de l'*Ortografia mallorquina*, escrita i editada per F. de B. Moll encara en vida de mossèn Alcover, però adaptada ja a les normes de l'Institut, i que vaig adquirir per un preu molt mòdic. I més tard vaig trobar la *Gramàtica preceptiva*, també de F. de B. Moll, obres que em vaig estudiar ben a fons.

I arriba un dia en què de lector passes a ésser escriptor

Bé, no vaig passar directament a ésser escriptor i no sé si mereisc aquest nom, encara. Vaig tenir l'oportunitat de veure publicada la primera de les meves obres l'any 1979, el llibre titulat *Vocabularis temàtics*, amb què s'inicià la col·lecció «Tià de Sa Real», patrocinada aleshores per l'Ajuntament de Manacor. Tot seguit vaig escriure una llarga sèrie d'articles que, amb el títol de «Cultura a cullerades», aparegueren en una revista de la mateixa ciutat. Per aquests treballs el Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca m'atorgà el «Reconeixement de Mèrits» l'any 1980.

I també arribà un dia en què et feres professor de català

Antoni Llull Martí

FOTO: BARCELÓ

Això em va donar ocasió de conèixer el senyor F. de B. Moll. Jo havia llegit, a més de l'ortografia de què ja hem parlat, la seva *Gramàtica preceptiva*, la *Gramàtica històrica*, la biografia que va escriure de mossèn Alcover amb el títol *Un home de combat*, i havia fet moltes consultes al *Diccionari*. Poc després d'haver aprovat els exàmens per a professorat de català que hi hagué l'any 1971, als quals m'havia presentat per lliure, sense haver assistit a les classes, un dia em vaig decidir anar a l'Editorial Moll i demanar per D. Francesc, amb la intenció de fer la seva coneixença. Sortosament hi va ésser i férem una bona xerrada.

Ja tenim un professor de català. Resulta que aquest professor comença a impartir classe...

Bé, això és purament anecdòtic, perquè jo tenia una altra feina i mai no m'havia passat pel cap dedicar-me a l'ensenyança. Un dia, devia ésser durant l'any 72 o 73, em cridà el senyor Moll i em digué que havia parlat amb el director de l'Institut Ramon Llull, de Palma, i havien acordat fer la prova de donar un

curset de català als alumnes de sisè any de batxillerat, però de forma no oficial. Jo li vaig dir que no tenia cap experiència com a professor, i em digué que això no era obstacle i que estava segur que me'n sortiria. I ho vaig acceptar. Entre els alumnes que vaig tenir hi havia En Pere Rosselló, que ha esdevingut un notable escriptor i poeta, professor de la nostra Universitat, En Mateu Morro, destacat polític nacionalista i també escriptor i professor, i N'Antoni Mir, president des de fa anys de l'Obra Cultural Balear. Supòs que sense les meves lliçons haurien arribat igual d'enfora, però em satisfà haver-los pegat una mica d'empenta en aquells anys tan difícils per a la nostra cultura.

Un dia et decideixes a anar a la Universitat...

Sí, va esser poc després que s'establís a Palma la Universitat, com a dependència de la de Barcelona. Es va donar l'oportunitat d'entrar-hi als majors de vint-i-cinc anys que no tenien la titulació que abans s'exigia, passant, això sí, les proves pertinents. M'hi vaig presentar i m'acceptaren. Vaig matricular-me a Filologia Hispànica i vaig cursar els dos primers anys, d'una manera prou satisfactòria, però després canviaren els horaris i aquells estudis ja no foren compatibles amb la meva feina. Casat i aleshores ja amb tres infants, vaig haver de deixar-ho, amb tot i que vaig continuar llegint i investigant pel meu compte, especialment coses relacionades amb la lexicologia.

Però això et deixà empremta, perquè sé que ets un dels cofundadors de la Societat d'Onomàstica.

No és exactament així, perquè quan jo vaig conèixer l'existència de la Societat d'Onomàstica ja feia un o dos anys que funcionava. L'any 1980 En Joan Miralles, que ja hi pertanyia i sabia de la meua afició a l'estudi dels noms, em va proposar de publicar un article al *Butlletí* d'aquella societat. L'any següent em demanà la cooperació en l'organització del Col·loqui d'Onomàstica que tingué lloc pel mes d'abril de 1982 al monestir de La Real, de la ciutat de Mallorca. Hi assistiren prestigiosos lingüistes de tots els Països Catalans. Hi vaig presentar una ponència amb el títol de *Passat, present i perspectives de futur dels estudis d'antroponímia a Mallorca*. Poc després em proposaren formar part

de la Junta Directiva, en la qual estic de llavors ençà.

Resulta que amb En Joan Miralles no tan sols tinguéreu aquesta trobada de científics, especialistes en Onomàstica, sinó que també heu fet alguns altres treballs relacionats amb aquest tema...

En efecte, confeccionarem, entre els anys 88 i 89, un catàleg de noms propis que fou publicat per la Universitat de les Illes amb el títol de *Catàleg de noms propis de persona*. Anava dedicat a facilitar l'escriptura dels noms en la forma ortogràficament correcta, a efectes d'inscripció en els registres civils i parroquials i en qualssevol altres documents. Però no crec que hagi gaudit de gaire difusió.

Jo sé que s'utilitza en els Jutjats, i els Serveis de Normalització Lingüística també el tenen. Bé, resulta que tens prop de dues dotzenes de «quaderns de Nadal» en què estàs fent vertaders prodigis d'equilibri i jocs de paraules i tot aquest aspecte lúdic de la llengua. D'on et ve aquesta afició d'anar jugant amb els mots?

Des que era ben jove, però no vaig decidir-me a fer-ne fins a finals dels anys setanta. Vaig començar amb el *Quadern dels palíndroms i altres jocs de paraules*, al qual seguiren el *Quadern d'endevinalles* i el *Quadern de frases insòlites*, que no arribaren, pròpiament, a ser editats, ja que únicament en vaig reproduir, en fotocòpia, unes poques dotzenes d'exemplars que vaig regalar als amics que sabia que s'interessaven per aquestes coses. Després n'he anat publicant, composta la part gràfica amb ordinador i amb tirades de cent exemplars no venals; però, degudament registrats, prop d'una vintena, sobre temes relacionats principalment amb l'onomàstica, hagiografia, diversos jocs de paraules i proverbis.

El primer dels teus llibres que realment va tenir ressonància i va obrir una col·lecció fou el dels *Vocabularis temàtics per a la correcció de barbarismes i enriquiment del lèxic personal*, que és del 79...

El tenia escrit des d'alguns anys abans, però no havia trobat cap subvenció per a publicar-lo, fins que sortí l'oportunitat amb l'inici de la col·lecció «Tià de Sa Real», patrocinada per l'Ajuntament de Manacor. Sé que tu hi tingueres part, en la selecció del meu lli-

bre. L'obra sortí amb unes paraules de presentació del Sr. Francesc de B. Moll, que la valorà molt positivament, i també fou molt ben acollida pel públic.

D'altra banda, tens un estudi del lèxic de mossèn Alcover, del 87...

Sí, això fou un intent de divulgació d'una part de l'obra de mossèn Alcover no gaire coneguda. Vaig voler mostrar com parlava, quin era el seu estil quan escrivia coses que no eren rondalles. Es va publicar, per capítols, al *7Setmanari*, de Manacor, i finalment en un llibre de la col·lecció «Papers de Sa Torre», col·lecció que tu amb tant d'encert dirigies. Dins el mateix any se'n féu una segona edició. Avui en dia és intrombable. A mi tampoc no me'n queda ni un sol exemplar disponible.

A més, has estudiat els proverbis i els refranys. Tens un llibre titulat *Reflexions sobre la saviesa dels proverbis*, del 94, i més endavant en fas un altre, *Mestre Nadal a la ciutat d'Adagiona*, on altra vegada rebles el clau amb els adagis...

A mi sempre m'han agradat els refranys o proverbis. Tenia a casa algunes obres ja clàssiques de la paremiologia europea, com la d'Arthaber, publicada en italià amb el títol de *Dizionario comparato di proverbi e modi proverbiali in sette lingue*, però durant l'estiu del 1993, en una llibreria de Lisboa, vaig comprar un llibre titulat *Novo dicionário de provérbios*, que en duia una bona recopilació en portuguès, espanyol, francès, italià i romanès. La lectura d'aquesta obra em va despertar l'afició per aqueixes dites. Vaig anar llegint els llibres que tenia sobre aquesta matèria i en vaig adquirir alguns altres. Pensant en allò que deien els proverbis que més m'agradaren, em sortiren les reflexions que finalment constituïren el llibre. Tres anys després vaig tenir la idea d'escriure aquella narració parèmica, de mestre Nadal, utilitzant el protagonista d'una rondalla popular però enfrontant-se a situacions distintes. L'any 1998 vaig publicar la *Petita antologia de proverbis de distintes parts del món*.

El teu poliglòtisme t'ha duit a la realització d'un estudi que m'imagín que deu esser el més complet que s'ha fet a Mallorca en la qüestió d'aportar textos en diferents idiomes, perquè tens un llibre que es diu *Felicitacions en 500 llengües...*

Fou conseqüència d'una idea que vaig tenir cap a finals dels anys vuitanta, mentre estava treballant com a responsable de recursos humans a l'Aeroport de Palma. Cada any, poc abans de Nadal, col·locaven un gran arbre enmig del vestíbul principal i, a prop, hi posaven unes fórmules de felicitació en les quatre o cinc llengües més corrents. Jo vaig proposar al director de l'Aeroport de penjar de l'arbre uns cartellets, una mica adornats, amb felicitacions en tots quants d'idiomes poguéssim obtenir, i em vaig comprometre a cercar jo mateix aqueixos materials. Li semblà bé la idea. Aquell primer any n'hi posàrem poc més de quaranta; l'any següent, devers cent, i més tard passàrem a tres-cents. A l'arbre ja no hi havia lloc per col·locar-n'hi més, i, l'any 92, vaig proposar de fer un llibret de felicitacions, amb les que tenia recollides, que ja sobrepassaven les cinc-cents. Això fou el resultat d'escriure centenars i centenars de cartes arreu del món, en castellà, en anglès i en francès. Fou molt laboriós, però una experiència ben interessant.

Has dit que abans de jubilar-te eres el cap de personal de l'Aeroport de Palma, d'Aena. Tu dins l'Aeroport no tan sols vares esser el cap de personal, sinó que per iniciativa teua es va constituir una biblioteca en la qual es troben les obres de consulta més bàsiques en català i molts de llibres en la nostra llengua.

Les més bàsiques, sí, com la *Gran enciclopèdia catalana*, la *Gran enciclopèdia de Mallorca*, el *Diccionari català-valencià-balear*, i bastants obres d'autors mallorquins i catalans actuals, a més de diverses enciclopèdies estrangeres i llibres en diferents idiomes. El director que hi havia aleshores, el Sr. Pedro Meaurio, era un home molt receptiu i que em semblava que comprenia el problema de la minorització de la nostra llengua; no posà cap impediment a la utilització d'una part important del pressupost dedicat a la biblioteca per a l'adquisició d'obres en català.

Tornem a parlar de literatura. Tu ets un bon glosador i jo no diré poeta, però sí que tens coses que més que gloses ja es podrien considerar poesia. Parla'm d'aquesta partida de llibres a on has treballat el vers.

El que jo he fet més, en qüestió de gloses, són endevinalles a l'estil de les

que feien els antics glosadors; però referides, la seva majoria, a coses dels nostres dies. Entre el primer *Quadern d'endevinalles*, *Els noms de sant en endevinalles* i el llibret titulat *Noves endevinalles*, que sortí poc abans de l'últim Nadal, en tenc publicades més de cinc-cents. I un llibret de què vaig quedar satisfet, publicat l'any 1983, és el de les *Gloses de l'estelada*, que podríem qualificar de didàctiques.

Que me'n dius, de l'estandardització de la llengua?

Som partidari de l'estandardització de la llengua escrita i també de la parlada en actes oficials, acadèmics o culturals i en els sermons. Els capellans de Mallorca haurien de fer com feien els de fa dos o tres segles, que dalt la trona utilitzaven la llengua literària; i, per això, els mots més anomenats en les homilies –l'Esperit Sant, el Sant Crist, la Mare de Déu, el cel, l'infern, el dimoni, el purgatori, l'església, el bisbe, la seu, etc.– no es diuen mai a Mallorca amb l'article derivat de *ipse*.

Anem, ara que ja hem fet un poc de repàs de la teua obra, al darrer dels teus llibres, que fa poc temps ha aparegut, *Bruixat per la llengua*. Realment, aquí sembla que exposes tot el teu entusiasme per l'alcoverisme.

Sí, en aqueix llibre vaig fer-hi feina amb molta il·lusió i amb el propòsit de donar a conèixer, de manera similar a com havia fet abans amb *El lèxic de mossèn Alcover*, el pensament i forma d'expressar-se del nostre gran filòleg, però amb una particularitat: que la successió de textos seleccionats –amb els meus comentaris i amb ortografia normalitzada, perquè es tracta d'una obra de divulgació dirigida al públic en general– constituís tota una història de l'Obra del Diccionari. El vaig fer en un temps relativament breu, no gaire més de tres mesos. Tenia molt de material arreplegat d'anys enrere i acabava de jubilar-me, amb la qual cosa vaig poder dedicar dies sencers a fer-la anar endavant. Tant de bo tinguéssim ara un altre Alcover capaç d'engrescar, altra vegada, tanta gent en l'estudi i promoció de la nostra llengua!

Parlem una mica de l'opinió que et va merèixer aquest últim Congrés Internacional Mossèn Alcover...

Vaig trobar que no es va fer tot el que s'hauria d'haver fet. És cert que hi

hagué contribucions molt valuoses, però el nombre de congressistes fou escàs i encara ho fou molt més el públic assistent als actes. Em sembla que no se'n va fer prou propaganda. De fet, els diaris de Mallorca quasi no parlaren del congrés ni abans de la seva celebració ni mentre es feia. Crec que molta gent ni tan sols va assabentar-se'n.

Si tu fossis o tinguessis el poder del president de la comunitat autònoma amb llibertat d'obrar, què faries per a la integració dels immigrants?

Jo, francament, no em veig dins el paper de president, perquè mai no m'he ficat directament en política. D'altra banda, crec que un president no sempre pot fer allò que vol. Ara bé, dins les seves limitacions, diria que haurien de fer més; potser no gastar-hi excés de diners, però sí invertir-los millor. Crear escoles com l'Escola de Mallorquí de Manacor, tan exemplar en molts d'aspectes, potser ja no és possible a hores d'ara, però sí que ho seria subvencionar amb molt de seny cursos de llengua per a mallorquins i per a immigrants, a tots els pobles, i emprendre la normalització de la llengua al carrer i dins les institucions públiques. En aquestes, per llei, i dins les empreses privades, per convenciment dels qui les dirigeixen, mitjançant una adequada propaganda.

Per acabar, m'agradaria que em donassis la teua opinió sobre els nostres governants. Ens feren promeses com era la qüestió del pla de xoc, etc. Com veus aquesta situació?

Crec que ja s'hauria d'haver fet més, a hores d'ara. Les coses van massa a poc a poc i amb poca força. I, si bé el nombre de catalanoparlants ha augmentat considerablement en els últims cinquanta anys, també ha augmentat molt el nombre d'habitants del nostre país que no tenen el català com a llengua materna. D'altra banda, no ens trobam només amb la pressió de la llengua castellana sobre la nostra, sinó amb la de l'anglès i amb mitjans de difusió molt més poderosos que els nostres. A Balears, encara no tenim una televisió com pertoca en la nostra llengua. Amb tot, depèn de nosaltres que aquesta sobrevisqui de manera digna. La solució està a no perdre la nostra consciència de poble. Altra-ment, estam perduts. ♦